

KONSTNÄRLIGT
TEAM
/ENSEMBLE

FÖRVÄNTAT
ELLER ÖVERRASKANDE

ETT ANALYSVERKTYG OM NORMER, INKLUDERING OCH KONSTNÄRLIGA VAL INOM SCENKONST

FÖRVÄNTAT ELLER ÖVERRASKANDE

ETT ANALYSVERKTYG OM NORMER,
INKLUDERING OCH KONSTNÄRLIGA VAL
INOM SCENKONST

Kära kollega!

I din hand håller du ett analysverktyg bestående av ett antal öppna frågeställningar. Syftet med verktyget är att sätta ljus på några av de konstnärliga val som bygger en scenkonstföreställning. Det är ett hjälpmedel för självreflektion i relation till normer och inkludering. Målet är att skärpa synen och öva balansen, för att få tillgång till andra möjligheter, berättelser, kroppar och röster på scenen.

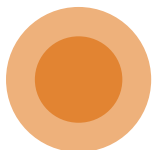
Scenkonsten präglas av ojämlikhet precis som övriga delar av samhället. 2015 antog därför Teatercentrums riksdeltagarmöte en mångfaldspolicy, med utgångspunkt i diskrimineringslagen, för ett medvetet och norm-kreativt arbete i verksamhetens alla delar. Detta för att skapa konstnärlig utveckling och utmana den rådande homogeniteten inom scenkonstbranschen.

Men att gå från policy till handling är svårt och därför har Teatercentrum tagit fram detta analysverktyg. För att få hjälp med att synliggöra normer och maktordningar i praktiken. Vilket i sin tur kan uppmuntra till att bryta mönster och vanor som exkluderar. Det är det vi kallar normkreativitet.

Verktyget består av frågeställningar som kan användas som diskussionsunderlag av konstnärligt team och ensemble inför, under och efter en produktionsprocess. Det finns inget facit och inga rätta svar. Alla frågor kommer inte heller att vara relevanta för alla. För att verktyget ska bli meningsfullt måste det både investeras tid och engagemang samt fyllas på med egna frågor. Frågebatteriet gör inte jobbet åt oss.

Det här verktyget är *ett* sätt att jobba med mångfaldsfrågor i det löpande arbetet. Vi hoppas att det ska inspirera dig att tillsammans med dina kollegor reflektera över vad som är förväntat och vad som är överraskande.

/Teatercentrums styrelse

Detta verktyg har tagits fram inom ramarna för Teatercentrums projekt Friktionskraft – kompetenslyft och kunskapsinjektion för ökad mångfald i den fria teaterkonsten, genomförs 2017-2018 med stöd från PostkodLotteriets Kulturstiftelse.

TEATERCENTRUM™

FÖRVÄNTAT ELLER ÖVERRASKANDE

Konstnärligt team/ensemble

Innehåll

Upphovspersoner

Manus eller annat underlag

Rollbesättning

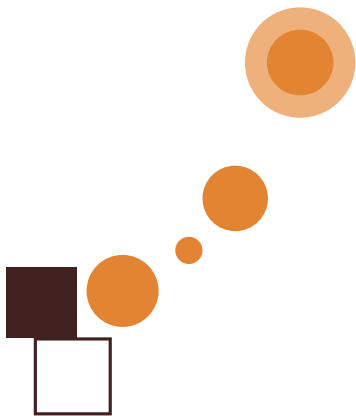
Gestaltning

Publik

UPPHOVSPERSONER

- **Vilka är upphovspersonerna?**
(manus, regi, koreografi, scenografi, musik, kostym, mask, ljus, ljud etc.)
- **På vilket sätt är gruppen av upphovspersoner lika eller olika?**
(försök att komma på så många olikheter och likheter som möjligt i gruppen av upphovspersoner)

MANUS ELLER ANNAT UNDERLAG

- **Hur har manus eller annat underlag valts?**

Utgår föreställningen från ett skrivet manus, litterär förlaga eller annat underlag?

Hur förhåller sig föreställningen till ev. tidigare uppsättningar?

- **Var utspelar sig handlingen i manuset/underlaget?**

(geografisk plats, tidsmarkör etc)

- **Används olika språk, dialekter och/eller stilnivåer i manuset/underlaget?**

Vilken funktion har detta för

... berättelsen?

... förståelsen av rollerna?

... den tänkta publiken/målgruppen?

- **Vilka roller finns i manuset/underlaget?**

Vilken/vilka är huvudrollen/-erna?

Vilka roller driver handlingen i manuset/underlaget?

Vad tillskrivs rollerna? *(fundera kring könsidentiteter, funktionsvariationer, etniciteter, sexualiteter, åldrar, samhällsklasser etc.)*

ROLLBESÄTTNING

- **Vilka scenkonstnärer är med i föreställningen?**
- **På vilket sätt är personerna i ensemblen lika eller olika?**
- **Vem spelar vilken roll?**
- **Hur tillsattes rollerna?**
(här kan flera alternativ kombineras)
 - ... audition
 - ... rekommendation
 - ... fast ensemble
 - ... annat *(levda erfarenheter, utseende, ålder etc.)*
- **Vilka scenkonstnärer har mest scentid i föreställningen?**

GESTALTNING

- **Vems blick/perspektiv följer publiken?**

Finns en berättare?

- **Hur använder olika scenkonstnärer scenrummet?**

(utrymme, kroppshållning, scenografi, rekvisita m.m.)

- **Hur använder olika scenkonstnärer sina röster?**

(volym, pausering, röstläge, dialekter, brytning etc.)

Vilken funktion har detta för

... berättelsen?

... förståelsen av rollerna?

... den tänkta publiken?

- **Vilka roller i föreställningen**

... bestämmer?

... tar initiativ?

... blir kär?

... tar ansvar?

... bryter mot lagen?

... är passiva?

... offerar sig?

... GESTALTNING

... lär sig något nytt?

... *(att fylla på med relevanta handlingar för föreställningen)*

- **Hur visar olika roller känslor som sorg, glädje, ilska, begär, kärlek eller annat?**

- **Vilka medel används för att uttrycka kön och/eller könsidentitet?**
(kostym, mask, kroppsspråk, skägg, frisyr, röst, språkbruk med mera)

- **Vilken roll framställs som**

... attraktiv?

... ansvarstagande?

... rolig/tråkig?

... avvikande?

... godhjärtad/elak?

... korkad?

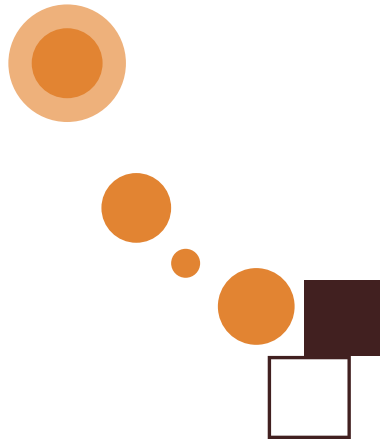
... normal?

... *(att fylla på med relevanta adjektiv för föreställningen)*

- **Hur visas status och makt på scenen?**

... GESTALTNING

- Vilka roller framställs som komplexa?
- Gestaltas sexualitet – i så fall hur?
- Hur förstärks rollerna genom musik, ljud och ljus i föreställningen?
Vilken funktion har detta för
... berättelsen?
... förståelsen av rollerna?
... annat?

PUBLIK

- **Vad är det första som möter publiken när de kommer till spelplatsen?**
- **På vilket sätt bjuds publiken in i föreställningen?**
- **Förväntas publiken betrakta eller interagera i föreställningen – hur skapas den överenskommelsen?**
- **Förväntas publiken sitta, stå eller förflytta sig under föreställningen?**
- **Förutsätter föreställningen en publik som är**
 - ... svenskspråkig?
 - ... seende?
 - ... hörande?
 - ... tyst?
 - ... annat? *(att fylla på med relevant för föreställningen)*
- **Innehåller föreställningen referenser som publiken förväntas känna till?**
- **Finns det flera roller i föreställningen som publiken kan identifiera sig med?**

... PUBLIK

- **När och på vilket sätt slutar föreställningen?**
- **Vad händer efter föreställningen?**
(erbjuds eftersamtal, pedagogiskt material, workshop eller annat?)

...FLER FRÅGOR
ATT FYLLA PÅ MED?

FÖRVÄNTAT ELLER ÖVERRASKANDE

ett analysverktyg om normer, inkludering och konstnärliga val inom scenkonst

Research och redaktör:

Karin Vestlund, vik. verksamhetsledare, Teatercentrum Västra

Arbetsgrupp:

Teatercentrums styrelse: Sarah Broberg; Teater Martin Mutter, Örebro; Jenny Forslund, extern, Umeå; Ola Karlberg, Big Wind, Göteborg; Robert Markström, Teater Mila, Luleå; Rolf S. Nielsen, Mittipricksteatern, Stockholm; Carina Perenkranz, Chopp Event, Norrköping; Lovisa Pihl, extern, Göteborg; Zeljko Santrac, Teater Theatron, Lund; Anders Widell, Månteatern, Lund.

Lena Gustafsson, nationell verksamhetsledare Teatercentrum, projektledare Friktionskraft; Christina Degerström, regional verksamhetsledare Teatercentrum Norra

Referenspersoner:

Jonas Franksson, styrelseledamot och politisk talesperson STIL, skådespelare, journalist

Chris Schenlaer, projekt- och processledare, föreläsare ledarskap och hbtq

Adam Höglblom, perukmakare Höglblom Design, skådespelare

Kristina Hagström Ståhl, professor Högskolan för scen och musik Göteborgs Universitet

Rebecca Vinthagen, stats- och genusvetare, utbildare och processledare inom frågor kring normkritik, organisationsutveckling, ledarskap och normkritisk gestaltning, Settings

Josefine Cowie, programansvarig, Alingsås Kulturhus

Irene Grahn, drama- och dansproducent, Dunkers Kulturhus, Helsingborg

Pia Marttinen, kultursamordnare, Haparanda stad

REFERENSLISTA

Litteratur

Dolan, Jill, *The feminist spectator in action: feminist criticism for the stage and screen*, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013.

Edemo, Gunilla & Engvoll, Ida (red.), *Att gestalta kön: berättelser om scenkonst, makt och medvetna val*, Teaterhögskolan i Stockholm, 2009.

Eriksson, Tove, *Spinn off: en inspirationsguide för scenkonst*, Göteborg: Kultur i Väst, 2012.

Helander, Karin, *Att öppna nya världar: en handledning om att gå på teater med barn i förskola och skola*, Stockholm: Riksteatern, 2006.

Hermele, Vanja, *I väntan på vadå?: Teaterförbundets guide till jämställdhet*, Stockholm: Premiss, 2007.

Lindén, Lisa, *En spark framåt för jämställdheten*, Stockholm: Teatercentrum/Teaterförbundet/Danscentrum, 2008.

Lindén, Lisa, *Våga se: praktiska tips om hur du kan titta på dansföreställningar med nya ögon*, Göteborg: Kultur i Väst, 2013.

Lindén, Lisa, *Vässa blicken: praktiska tips om hur du kan tolka scenens bilder och tecken*, Göteborg: Kultur i Väst, 2015.

Loman, Rikard, *Drama- och föreställningsanalys*, Lund: Studentlitteratur, 2016.

Teater Lacrimosa, *Större än så här: tankar för en genusnyfiken gestaltning*, Stockholm: Atlas, 2008.

Elektroniskt

Bilders makt: kunskapsbank om rasistiska stereotyper, Mångkulturellt centrum, 2018.
www.bildersmakt.se

Diskrimineringslagen (2008:567), Diskrimineringsombudsmannen.
www.do.se

Jämställdhetscheck för anställda vid svenska teatrar, Svensk scenkonst/Teaterförbundet, Stockholm, 2012.
www.svenskscenkonst.se

Lås upp: begränsande normer, Mångkulturellt centrum/Länsstyrelsen Stockholm/Botkyrka kvinnojour, 2012.
www.lasupp.nu

Mångfaldscheck: underlag för ett normkreativt arbete, Svensk scenkonst/Teaterförbundet, 2014.
www.svenskscenkonst.se

Mångfaldspolicy, Teatercentrum, 2015.
www.teatercentrum.se

Queer kultur, (Kulturrådets skriftserie, 2016:3), Statens kulturråd, 2016.
www.kulturradet.se

Tillgänglighet, Teatercentrum, 2014.
www.teatercentrum.se